

CSALÁDJOG I.

II. RÉSZ

A HÁZASSÁG

6. OLVASÓLECKE

Időigénye: 45 perc

Dr. Hegedűs Andrea PhD, LL.M,
egyetemi docens

Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Civilisztikai Tudományok
Intézete

II. RÉSZ – A HÁZASSÁG

III. A HÁZASSÁG MEGSZŰNÉSE

I. A HÁZASSÁG MEGSZŰNÉSÉNEK ESETEI (4:20.§)

- az egyik házastárs **halálával**;
- **bíróági felbontással**.

*A Ptk. kodifikációs folyamatában felmerült speciális megszűnési esetként a **nemüket megváltoztató személyek házassága**, tekintettel arra, hogy a házasság egy férfi és egy nő közötti kötelék. Az eredeti elképzelések szerint a nemváltás anyakönyvezésének időpontjában a házasság automatikusan szűnt volna meg.*

Végül ezen megszűnési módot az új Ptk. nem tartalmazza, melynek indoka, hogy az Atvr. 2009. július 1-jei hatályú módosítását követően a nem megváltozásának a születési anyakönyvbe való bejegyzését meg kell tagadni, ha az érintett személy házassága (vagy bejegyzett élettársi kapcsolata) fennáll.

II. A HÁZASSÁG MEGSZŰNÉSE A HALÁL OKÁBÓL

A) OKIRATI BIZONYÍTÉKOK

Arra, hogy a házasság a házastárs halála folytán megszűnt,

- * halotti anyakönyvi bejegyzés, vagy
- * a bíróságnak a halál tényét megállapító, illetőleg
- * holtnek nyilvánító jogerős végzése¹ alapján lehet hivatkozni.
- A halál tényének bírói megállapítása automatikusan megszünteti a házasságot tekintve, hogy ilyen esetben a halál helye és ideje (ténye) biztos, csak holttest hiányában – az orvos által – nincs miről megállapítani a halál beálltát. Ezt pótolja a bírói végzés.
- A holtta nyilvánító határozat azt a megdönthető vélelmet állítja fel, hogy alanya a határozatba foglalt napon meghalt. Ennek ellenére a **holtnek nyilvánítás nem eredményezi "automatikusan"** a házasság megszűnését, ha a „túlélő” fél nem kötött új házasságot, és a holtta nyilvánított személy mégis előkerül, vagyis a vélelem megdől. Ez esetben a házasság feléled, folyamatosnak tekinthető, hiszen, a holtnek nyilvánító határozat hatálytalanná válik, és az annak alapján beállott jogkövetkezmények semmisek.
- **Új házasságkötés jóhiszeműen:**
 - Ezen esetben az új házasság érvényben marad, a régi házasság pedig az anyakönyvi bejegyzésben vagy a bírósági határozatban foglalt napon megszűnik.
- **Új házasságkötés rosszhiszeműen:**
 - A korábbi házasságot nem lehet megszüntnek tekinteni, és az új házasság érvényteleníthető lesz, kettős házasság okán.

B) A HÁZASSÁG HALÁL OKÁBÓL TÖRTÉNŐ MEGSZŰNÉSÉNEK JOGKÖVETKEZMÉNYEI

- A túlélő házastárs visszanyeri házasságkötési szabadságát, valamint
- megszűnik a házastársi vagyoni közösség és megnyílik az öröklés lehetősége, ugyanis a házastárs vagyont vagy haszonélvezetet (özvegyi jog) örökölhet.
- Az özvegyi jogálláshoz fűződő egyéb jogkövetkezmények is beállnak (pl. özvegyi nyugdíj), illetve
- Közös gyermek esetén az egyik szülő elvesztése következtében járó juttatások (pl. árvaellátás) is esedékessé válnak, stb.
- Az apaság vélelmét, a nagykorúsító hatályt, és a névviselést nem érinti.

¹ Ld. még a holtnek nyilvánítás anyagi jogi szabályairól a Ptk. 2:5-2:7.§§-t; továbbá a halál tényének bírói megállapítása anyagi jogi, és mindkét jogintézmény eljárásjogi szabályairól a holtnek nyilvánítási, valamint a halál tényének megállapítása iránti eljárásról szóló 1/1960 (IV.13.) IM. rendeletet.

III. A HÁZASSÁG FELBONTÁSÁNAK TÖRTÉNETI SZABÁLYAI

- Az **ókorban** a feleséget szabadon el lehetett bocsátani, ugyanis a házasság egyoldalú felbontással megszüntethető volt.
 - A **római jogban** „kezdetől fogva érvényesült az alapelv, hogy minden házasság ... bármikor felbontható.” A válás szabadságának alapelve abban az értelemben is érvényesült, hogy váló okokat sem követeltek meg. Csupán az erkölcsi szabályok ítélték el az ok nélküli válást. A császárkorban azonban, keresztény befolyásra, bizonyos válási tilalmakat is bevezettek.
 - A **középkorban** a házasság felbontását az egyház szabályozta.
 - A **katolikus egyház** (kánonjog) szerint a házasság felbonthatatlan szentség, de egyházi bíróság útján alkalmazható volt a házasság érvénytelenítése, és az un. ágytól - asztaltól való elválás, mely már a római jogban is megjelent.
- Az ágytól - asztaltól való elválás** azt jelentette, hogy a házassági kötelék fennmaradása mellett, lehetőség nyílt – bizonyos feltételek megléte esetén – a házassági együttélés megszüntetésére. (Separatio tori, mensae et habitationis)
- A házasság felbontását elismerő **egyházak** (protestáns) a házasság felbontásának okait vétkességi alapon, szűk körre korlátozták.
 - **Magyarországon a XIX. sz. végéig** többféle felekezeti házassági jog volt hatályban.
- A **polgári korszakban** a házasságkötést és a felbontását az állam kezdte szabályozni.

Nálunk az 1894-ben megalkotott **Házassági Törvény** adta meg a házasság létrejöttének, felbontásának és a bontás következményeinek, minden állampolgár számára egységes feltételeit.

A. A HÁZASSÁG BONTÁSI RENDSZERE A HÁZASSÁGI TÖRVÉNYBEN

A **vétkességi elv** jellemezte a Ht-t (1894. évi XXXI. tc.), mely Magyarországon jogilag 1945-ig létezett maradéktalanul.

- A vétkességi rendszerben, csak **legalább az egyik fél vétkessége** miatt lehetett a házasságot felbontani. A házasság felbontását csak az adott bontó okban vétlen fél kérhette.
- A bontó ítéletben a vétkes fél **vétkességét ki kellett mondani**.
- Ennek **joghatásai** elsősorban a **feleséget** sújtották:
 - A vétkes feleség nem viselhette tovább a férje nevét.
 - A vétkes feleséget nem illette nőtartás.
- A **viszont-vétkesség** megállapításának helye volt.
- A vétkességi rendszer **jellemzője**, hogy **közös megállapodásra nem volt lehetőség**, a **vétkes fél nem kezdeményezhette** a házasság felbontását, illetve **nem a házasság végleges megromlását** kellett általában vizsgálni, hanem az alább **felsorolt okok** megvalósulását.

- A házasság felbontásának okai: a törvényben **taxatív felsorolt (abszolút és relatív) bontó okok**, a házasság szabályainak vétkes és súlyos megszegése, amit a vétkes fél a vétlennel szemben tanúsított. Csak ezekre lehetett hivatkozni.

1. Abszolút bontó okok (Ht. 76-79.§)

Tényállásuk bizonyítottsága esetén a házasságot mérlegelési jogkör nélkül fel kellett bontani a bíróságnak.

- a) házasságtörés, természet elleni fajtalanság, kettős házasság
- b) a hűtlen elhagyás
- c) a házastársak valamelyikét halálra, vagy legalább 5 évi fegyházra vagy börtönre ítélték
- d) élet ellen törés vagy szándékos súlyos bántalmazás

2. Relatív bontó okok (Ht. 80.§)

A relatív bontó okok főbb jellemzője, hogy a felek vagy fél enyhébb vétkessége mellett a bíró mérlegelési jogkörben dönthetett a házasság felbontásáról.

- a) házastársi kötelezettségek szándékos és súlyos megsértése
- b) családhoz tartozó gyermek bűncselekményre vagy erkölcstelen életre való rábírása, vagy erre való törekvés
- c) erkölcstelen életmód
- d) 5 évnél rövidebb fegyházra vagy börtönre ítélet, vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fogházra ítélet

A fenti abszolút és relatív bontó okok alapján lehetőség volt bíróság előtt, az **ágytól és asztaltól való elválásra** is, mely az életközösséget a felek között megszüntette ugyan, de házasságkötési szabadságukat nem adta vissza. A római katolikus egyházra való tekintettel szabályozta ezt a lehetőséget a törvény.

3. A vétkességi rendszer reformja 1945-ben

A korábban is létező vétkességi alapon álló bontó okok mellett 1945-ben megjelentek a **nem vétkességi alapon álló kivételek** is.

3 új bontó okot iktattak törvénybe:

a) **a közös megegyezés**

- * Ennek feltétele, hogy így csak legalább 2 éve fennálló házasságot lehetett felbontani.

b) **legalább 5 évi különélés** esetén bármelyik házastárs kérhette a házasság felbontását

- * Az ilyen jogcímen indult bontóperben egyik fél vétkességét sem lehetett ki mondani.

c) **a gyógyíthatatlan elmebetegség** is bekerült a bontó okok közé.

IV. A HÁZASSÁG FELBONTÁSÁNAK HATÁLYOS SZABÁLYOZÁSA

A. CSJK-BELI (ANYAGI JOGI) SZABÁLYOK

Az anyagi jogi szabályokra való hivatkozás magyarázatra szorul, ugyanis az e fejezetben szabályozott rendelkezések, annak ellenére, hogy részben eljárásjogiak, nem a Pp-ben, hanem a CSJK-ban találhatók.

Előzmények

- A házasság felbontásának vonatkozásában **megszűnt a vétkességi elv** már az 1952. évi IV. törvény szerint is.
- A Csjt-ben már nem léteztek tételesen meghatározott bontó okok, hanem **generál klauzula, vagyis kerettényállás** létezett, melyet a bírói gyakorlat töltött meg tartalommal:
 - * 1952-ben az eredeti szövegben: „komoly és alapos ok”
 - * 1974 óta: „**a házaselet teljes és helyrehozhatatlan megromlása.**”
- A Csjt. tehát a „**feldúltsági elv**” alapján rendezte a házasság felbontását.
A bíróság mindig azt vizsgálta, hogy a házasság teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott-e.
- A bontópert bármelyik fél indíthatja.
- Az ítélet rendelkező részében a vétkesség kimondására nem kerül sor, bármelyik fél hibájára az indokolásban lehet kitérni.
- Az 1974. évi I. törvény (I. Csjt. Novella) rendezte törvényileg a házasság egyező akaratnyilvánítással (közös megegyezéssel) való felbontását. A házasságokat azóta lehet ily módon felbontani.
- A feldúltsági elven a CSJK sem változtatott.

1) A feldúltságon alapuló bontás

Korábban ezt tényállásos (vagy bizonyításos) bontásnak hívtuk.

A házasság felbontása (4:21.§)

A bíróság a házasságot bármelyik házastárs kérelmére felbontja, ha az **teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott.**

- **Fogalom-magyarázat:**

Bármelyik házastárs: csak az egyik, mindkettő külön-külön, vagy együttesen.

Teljesen: A házaselet valamennyi elemére való kihatással.

Helyrehozhatatlanul: visszafordíthatatlanul.

Megromlott: tönkrement, megghiúsult.

- **Feldúltsági elv** vagy **objektív bontás elve** érvényesül.
- A házasság **teljes és helyrehozhatatlan megromlása** állapítható meg **különösen** abban az esetben, ha a házastársak között az **életközösség megszűnt**, és annak **helyreállítására – az életközösség megszűnéséhez vezető folyamat, illetve a különélés időtartama alapján – nincs kilátás**.

A **házassági életközösség** az ítélkezési gyakorlat szerint lélektani, erkölcsi és vagyoni összetevőkből áll, és annak rendszerinti tartalmi eleme a közös háztartás, a közös gazdálkodás, és a bensőséges személyi viszony.²

A **különélés** az életközösség megszakadását, megszűnését jelenti. Általában nincs sok kilátás az életközösség helyreállítására, ha a felek, vagy akár csak egyikük új életre rendezkedett be, új élettársat talált magának, esetleg az új életközösségből gyermek is származott.

Példálózó jellegű magyarázatot tartalmaz a törvény a feldúltságra, mely új elemnek tekinthető az eddigi szabályokhoz képest.

- A **bírói bizonyítás során** arra kell figyelemmel lenni, hogy a felek házasság alatt tanúsított magatartása milyen lélektani hatást váltott ki a másik félből, előidézte-e a házasság tartalmatlanná válását, vagy csak egyszerű elhidegülés vezetett a teljes és helyrehozhatatlan megromláshoz. Fel kell tehát tárni a házasság megromlásához vezető „okfolyamatot.”

A dominánsan kötelességsértő magatartást (alkoholista életmód, a másik fél tettleges bántalmazása, agresszív magatartás, szexuális hűtlenség, folyamatos lejáratás mások előtt) a másik fél képes-e tolerálni, megbocsátani. Őszinte-e a megbocsátási készség, vagy egy újabb házasságkötés megakadályozása érdekében történik.

- Ha van remény a házasság megmentésére, akkor a feldúltság nem állapítható meg, tehát a házasságot nem lehet felbontani.

2) Megegyezésen alapuló bontás

- Ezesetben a házasság felbontására közös megegyezéssel (**egyező akaratnyilvánítással**), a házastársak közös kérelme alapján kerül sor.

A nyilatkozat nincs alakszerűséghez kötve, azonban – a bírói gyakorlat szerint – kifejezettnek és egyértelműnek kell lennie.

- A bíróság a házasságot a feldúltságnál ismertetett körülmények vizsgálata nélkül bontja fel, ha azt a házastársak végleges elhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezésük alapján közösen kérik. (4:21.§ (2) bek.)
- **A jogintézmény dogmatikai megítélése**

A közös megegyezés a **Csjt-ben** annak **bizonyítéka** volt, hogy a házasság teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott, és annak körülményeit nem kell a bíróság elé tárni. A **CSJK dogmatikailag más irányból** közelíti meg a kérdést. A végleges

² Kőrös 2013. 59.o.

akarat-elhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezést **önálló bontási lehetőségnek (mondhatni bontási oknak)** tekinti.

A bontás tényében való megegyezés önmagában nem elegendő, ugyanis a bontás e formájának további feltételeiként támasztja a törvény a **járulékos kérdésekben** való megegyezést.

A CSALÁDJOGI TÖRVÉNY (Csjt.) a megegyezésen alapuló bontás két változatát tartalmazta:

a) **Első változata** szerint meg kellett állapodni az **un. járulékos kérdésekben**, így:

- * **A közös kiskorú gyermek** vonatkozásában:
 - * annak elhelyezéséről,
 - * tartásának mértékéről és fizetési szabályairól,
 - * a külön élő szülő gyermekkel való kapcsolattartásának szabályairól,
- * **A házastársak egymás közötti viszonyában:**
 - * a házastárs tartásáról,
 - * a házasság felbontása utáni lakáshasználat szabályozásáról,
 - * a házastársak közös vagyonának megosztásáról, kivéve az ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetését. Az ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetése a közös megegyezéses bontásnak nem volt feltétele, tekintve, hogy adott esetben a bontópereket túlságosan „elhúzná”. Arról a felek a későbbiekben is megállapodhatnak.

*A Ptk. újrakodifikálása kapcsán felvetődött, hogy a közös megegyezésen alapuló bontás törvényes előfeltételei közül a közös vagyon megosztásában való megegyezést nem indokolt fenntartani. Mára ugyanis a **vagyoni viszonyok** sokkal **összetettebbekké** váltak, már nem csupán **ingó és ingatlan** vagyon létezik, hanem **üzletrészek, tagsági viszonyok, más jogosultságok és vagyoni természetű kötelezettségek** is jelentős elemei a házastársak vagyonának. Ezen vagyonrészeknél pedig a megosztás nehézségi foka szintén nem egyszerű.*

A fentiek indokolták, hogy a CSJK-ban a közös vagyon megosztása minden szempontból kikerült a járulékos kérdések közül.

b) **A második változat** szerint

- * igazolniuk kellett, hogy 3 éve külön lakásban élnek, és
- * a gyermek elhelyezését és tartását a gyermek érdekeinek megfelelően rendezték.

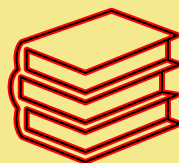
A járulékos kérdésekben való megegyezés a CSJK-ban

- A házasságnak a fentiek szerinti felbontására (tehát a teljes és helyrehozhatatlan megromlás vizsgálata nélkül, végleges elhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezésük alapján) akkor van lehetőség, ha a felek megegyeztek
 - **a közös gyermek** tekintetében:
 - a szülői felügyelet gyakorlása,
 - a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás,
 - a gyermek tartása,
 - **egymás közötti** viszonyaikat érintően pedig:
 - a házastársi közös lakás használata, valamint
 - – ez iránti igény esetén – a házastársi tartás kérdésében
 - és **perbeli egyezségüket a bíróság jóváhagyta.**
- Új vonásként jelentkezik tehát, hogy a Csjt. szerinti házastársi **közös (ingó) vagyon megosztása nem feltétele** a közös megegyezéses bontásnak.
- Új jellemző az is, hogy a gyermek elhelyezése kifejezés a CSJK új fogalomrendszeréhez igazodva **szülői felügyelet rendezésére** változik, továbbá ha a házastársak **közös szülői felügyeletben** állapodnak meg, a **kapcsolattartás kérdésében külön nem kell megegyezniük**, a gyermek **lakóhelyét** azonban ezesetben is meg kell határozni.

(A közös szülői felügyelet gyakorolható úgy is, hogy a gyermek állandóan az egyik szülőnél lakik, de rendszeres kapcsolatot tart a másik szülővel, vagy elképzelhető a hazai gyakorlatban viszonylag újnak mondható váltott elhelyezéssel is. Ez esetben a gyermek általában egy vagy két hétig az egyik, majd a másik szülőnél lakik.)

Új Ptk. Tanácsadó Testületének véleményyt alkotott a közös szülői felügyelet esetén elrendelhető kapcsolattartás kérdésében.³

Új Ptk. Tanácsadó Testülete véleményyt alkotott, a gyermek lakóhelyének meghatározása kérdésében.⁴

³ Forrás: http://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=345&body_value=

⁴ Forrás: http://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=345&body_value=

A bíróság vizsgálja

- az egyezés alapjául szolgáló két egybehangzó nyilatkozat **véglegességét**, (hogy ne csupán átmeneti vagy komolytalan legyen az akaratelhatározás),
- **befolyásmentességét** (hogy szabad akaratból nyilatkozzanak a felek), melyekről elsősorban a felek személyes meghallgatása alapján győződhet meg.
- **a közös kiskorú gyermekkel kapcsolatban pedig:**
 - * **általánosságban**, a házasság felbontásánál az **érdekét** figyelembe kell venni.
 - * Az **őt közvetlenül érintő kérdésekben**, úgymint a szülői felügyelet gyakorlása, a szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás és a gyermek tartásának kérdése során a gyermek **érdekének** kell **elsődlegesen** érvényesülnie.

3) A megállapodás időtartama

A felek **tartós jogviszonyát** rendező, **közös kiskorú gyermekkel** kapcsolatos kérdésekben általános jellegű szabályt nem tartalmaz már a törvény, hanem az egyes kérdéseknél tartalmaz részletszabályokat, így

- a **szülői felügyelet gyakorlásának** megváltoztatása kérdésében **megszűnt a két éves időszáv**. Az a bíróságtól időbeli korlát nélkül akkor kérhető, ha
 - az alapul szolgáló körülmények utóbb lényegesen módosultak, és ennek következtében a megváltoztatás
 - a felek kiskorú gyermekének érdekét szolgálja.
- a gyermekkel való **kapcsolattartás** megváltoztatását azokban az esetekben, amikor arról a bíróság döntött, a határozat jogerőre emelkedésétől számított **két éven belül** továbbra is a bíróságtól lehet kérni.

Egyéb esetekben a gyámhatóság rendelkezik hatáskörrel.

- a **tartás** kérdésében továbbra is a bíróság rendelkezik hatáskörrel, ha az alapul szolgáló körülményekben olyan változás következett be, hogy a tartás változatlan teljesítése valamelyik fél lényeges jogi érdekét sérti, a tartás mértékének vagy szolgáltatása módjának a megváltoztatását lehet kérni. Nem kérheti a megállapodáson alapuló tartás megváltoztatását az a fél, akinek a körülmények megváltozásának lehetőségével a megállapodás időpontjában számolnia kellett, vagy akinek a körülmények megváltozása felróható.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Melyik elv jellemezte a HT. bontási rendszerét?
2. Melyek voltak az abszolút bontó okok a HT-ben?
3. Melyek voltak a relatív bontó okok a HT-ben?
4. Mely generálklauzulák jelentek meg a Csjt-ben?
5. Melyik elv jellemzi a Csjk. bontási rendszerét?
6. Mi a házasság felbontásának két változata?
7. Mikor beszélünk feldúltságon alapuló bontásról?
8. Mit jelent a megegyezésen alapuló bontás?
9. Melyek a járulékos kérdések?
10. A tartós jogviszonyt érintő megállapodás mely kérdésében van 2 éves időszáv? Ez mit jelent?

KÖTELEZŐ TANANYAG

HEGEDŰS ANDREA: *POLGÁRI JOG. CSALÁDJOG*. R.I.M.Á.K. KIADÓ, BUDAPEST, 2019. 71-82. O.

AJÁNLOTT IRODALOM

Polgári jog, Családjog. Az új Ptk. magyarázata HVG – Orac Kiadó (Szerkesztő: Kőrös András), Budapest, 2013.

Az Internetes Jogtudományi Enciklopédia (IJOTEN) Családi Jog Rovatának Szócikkei. (Rovatvezető: Hegedűs Andrea) Forrás: <https://ijoten.hu/elkszlt-szcikkek>

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok magyarázata II. kötet. Negyedik könyv Családjog. (Szerk.: Osztovits András) Opten Informatikai Kft. Budapest, 2014.

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

